

צנא א מיי פ"ז מהל' מנה
הלכה ו:
צד ב ג מיי פ"ח סס
הלכה ה:
צה ד מיי סס ה' ד
וסמג עשין מה
טוש"ע א"ח ס' מעג
ספיק' ז:
ה גמיי פ"ז מהל' ממריס
הלכה ז':

תורה אור השלם

1. ואמרם וזבח פסח הוא ל' אשר פסח על פתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת פתינו הציל ויקד העם וישתחו: שמו יב כו
2. ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא המץ פי גרשו ממצרים ולא יבלו להתמחמה וגם צדה לא עשו להם: שמו יב לט
3. ויקרו את היום בעבודה קשה בוחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בקרי: שמו א יד
4. והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים: שמו יג ה
5. ואותו הוציא משם למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו:

- דברים ו כג
6. ואמר אל יקני עינו בגנו זה סורר ומרה איננו שמע בקולו וזלל וסבא: דברים כ כ

מוסף רש"י

מדהוה ליה למכתב בגנו הוא. סורר ומרה ומשמע הוא שנקט בפנימס ומתכוין זה שמראה נכאטע עליו ולא סומן (סנהדרין ע"א).

רבינו חננאל

אמר רבא מצה צריך להגביה כשאומר מצה זו שאנו אוכלין וכו'. וכן מרור צריך להגביהו אבל בשר אינו צריך להגביהו מפני שראיה כמקדיש בשר ואוכל קדשים בחוץ. אמר רב אחא בר יעקב סומא פסול לומר הגדה כו'. ואסיקנא כשר הוא לומר הגדה, דמצה בזמן הזה אהא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא, והא איהו דאמר בסוף פירקין מצה בזמן הזה דרבנן, ופרקינן קסבר כל דתיקנו רבנן בעין דאורייתא תקון. מאי בעבור זה בעבור מצה ומרור הוא.

והותרם בגאולה. ת"ק לא פי' כ"לד ופליגי במילתיה ר"ט ור"ע ר' טרפון אינו חותם בצרוך שלא היה מאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלף הודאה ור"ע סבר דחותם זה בצרוך לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו כו' וקי"ל (עירונין דף מו:). הלכה כר' עקיבא מחזירו וכן מלינו בסנהדרין (דף כ"א). גזי לא ירצה לו נשים וצריש חוקת הצמים (ב"ב דף כ"ח). דפליגי תנאי במילתיה דתנא קמא^א:

ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה (ו) וכן נודה דף שיר החדש ע"ג נאולתנו. ר"ע דהכי תיאל במילתא כל השירות לשון נקבה מוח משירה דלעמיד דלשון זכר כלומר שהנקבה יש לה זכר לידה אף כל הנשים יש אחריהם זכר מוח מלעמיד שאין אחריהם זכר וכן יסד הפייטן^ב צולת אי פתרוס שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי משועמם כיולדה וגו' תוקף שיר אחרון כוכים לא יולדים שירו לה' שיר חדש כו' וגרסינן סס מן הזמנים ומן הפסחים שחגיגת ארבעה עשר נאכלת קודם לפסח לפי שהפסח נאכל על השוע: ה"ג

ובה"א יעד חלמיש למעינו מים וחותם בגאולה ר"ט אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ולא היה חותם רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם^א (מן הפסחים ומן הזבחים) כו' עד בא"י גאל ישראל: **גמ'** אמר רבא צריך שיאמר^ב ואותו הוציא משם אמר רבא ימצה צריך להגביה ומרור צריך להגביה בשר א"צ להגביה ולא עוד אלא שגראה כאוכל קדשים בחוץ אמר רב אחא בר יעקב סומא מלומר הגדה כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם^ג בגנו זה מה לחלץ^ד פרט^ה לסומא אף כאן פרט^ו לסומין אינו והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף אמרו רב יוסף מ"ד אגדתא בי רב ששת אמרו רב ששת קסברי רבנן מצה בזמן הזה דרבנן מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא והא^ז רב אחא בר יעקב הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן קסבר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון לרב ששת ולרב יוסף נמי הא ודאי כל דתקון רבנן^ח כעין דאורייתא תיקון הכי השתא בשלמא התם מדהוה ליה למיכתב^ט בגנו הוא וכתוב בגנו זה ש"מ פרט לסומין הוא דאתא אבל הכא אי לאו בעבור זה מאי לכתוב אלא בעבור מצה ומרור הוא דאתא: לפיכך אנחנו חייבין: א"ר

גמ' צריך להגביה. כשהוא אומר מנה זו שאנו אוכלין: **בשר אין מגביה.** כשהוא אומר פסח שהיו אבותינו (במזכרים) אוכלים לא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג **בשר אינו צריך להגביה ולא עוד אלא שגראה כמקדיש כו':** אין צריך להגביה. דהא לא מלי למימר פסח זה: רב יוסף ורב ששת

מאורי עינים היו: **הא הוא דאמר.** כסיפא דהאי פירקא (דף קכ). אחד זה ואחד זה דרבנן: **רשב"ם** אכתב **מתני'** **שגשג דברים הללו.** (שלא פירש) [שפירש] טעמין^א: **גמ'** צריך שיאמר. פסוק זה ואותו הוציא משם שצריך להראות את עצמו כאילו יאל משם שאף אותנו גאל הקב"ה: צריך להגביה. כשאומר מנה זו שאנו אוכלין מרור זה שאנו אוכלין כדי להראותנו למסוכים ומחצב מלוא עינינו וכן בתשובת הגאונים דהא דאמר צריך להגביה היינו זמני^ב וזו דאגדת: **בשר.** שלט^ג מיני תבשילין אין צריך להגביה כשהן אומרים פסח שהיו אבותינו אוכלין ולא יגביה הבשר שהוא זכר לפסח: ה"ג **בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שגראה כמקדיש כו':** אין צריך להגביה דהא לא מלי למימר פסח זה ולא עוד אלא אס היה מגביהו נראה כמי שמקדיש בהמתו מחיים לפסח: **פרט לסומין.** מכתוב זה משמע שיכירוהו צראיית העין: רב ששת ורב יוסף מאורי עינים הוו: **קסברי רבנן.** רב ששת ורב יוסף: **רב אחא בר יעקב הוא דאמר.** כסיפא דהאי פירקא (דף קכ). אחד זה ואחד זה מדרבנן: **עין דאורייתא תקון.** וכשם שזמן שביית המקדש קיים פטור השתא נמי פטור ואינו מוציא אחרים ידי חובתן: **צעבור מנה ומרור הוא דאסא.** לכך אי אוכל מנה ומרור זכר למה שעשו לי בצאתי ממצרים. ורב ששת ורב יוסף גזירה שיה לא גמרי: **מתני' והוסס בגאולה.** מסיים את ההגדה בצרכת גאולה. והשתא לא מפרש היחך מברכין אותה ולקמן פליגי בה רבי טרפון ורבי עקיבא כהיא צרכה דלרבי

טרפון פותח בצרוך ואינו חותם בצרוך מדי דהוה אצרכת פירות וצרכת המלוא דכולה הודאה היא ולר' עקיבא חותם זה נמי בצרוך לפי שמוסיף בה דברי ר' יצוי ובקשה: **כן יגיענו וגו'.** והיינו דעבדינן כר"ע מחזירו. ומ"ק דקאמר וחותם בגאולה אינו מנה שלישי דא"כ אמאי עבדינן כר"ע הואיל ורבנן פליגי עליה הא אין הלכה כר"ע מחזירו והא דקאמר ת"ק וחותם בגאולה ד"ה היא ולא צא למעט מילתייהו דר"ט ור"ע אלא לאשמעינן שמסיימין בצרכת גאולה דלא מימא אין מברכין כלל בציוס הגדה כי אס צרכת היין לצד על הכוס השני. וראיה לדבר במסכת כתובות בפרק א"פ (דף נו:). דאיכא נמי פלוגמתייהו דר' טרפון ור"ע כה"ג דפליגי בצתם משנה דתנן הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו ואוכלת בתרומה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל בתרומה ר"ע אומר מחנה חולין ומחנה תרומה וכי היכי דפליגי התם ר"ט ור"ע בפירושהו דלאוכלת בתרומה ולא תלתא תנאי הוו הכי תלתא תנאי הוו שהתנא סס בדברי זין הכא זין ככתובות והדר מפרש לה בפלוגתא דר"ט ור"ע. וחותם דתנא קמא סיוס בעלמא ואינו חותם דר"ט חתימת סוף צרכה היא: **גמ' ה הללו.** תיבה אחת היא כמו הילול כגון תחתיה א הגזרה והצניה (יחזקאל מ) וכמו כן כסיה: **ידידיה.** ויקרא שמו ידידיה (ש"ב צ"ג) נתן הנביא קרא כן לשלמה: **מרחציה.** כמו מרחצ: **אסא.** כלומר תיבה אחת היא ואין התיבה נחלקת לשנים: **לרב מאי.** מפליג פליג או אוסופי מוסקיף אכל רבה פשיטא דפליג מדקאמר בלצד: **חגיגי.** דודי ר' חייא: **הללו בהך גיסא.** כסוף שיטה והי בתחלת שיטה אחרת: **בהללוים הרבה.** בהללויה הרבה וכולהו הללויה דריש ליה הכי אלמא תיבה אחת היא: **בספלה.** מהלה לדוד (מהלים קמ"ה): **בספלה.** תפלה לעני כי יעטוף (שם ק"ג) תפלה למשה (שם ע): **בבודאה.** הודו לה' כי טוב (שם ק"ח): **שיר שצבורה.** או ישיר משה(ס): **משה וישראל כו'.** כלומר באותו פשיטא לן דמשה וישראל באותה שעה שעלו מן היס תיקנוהו ולא היה מקודם לכן אכל הלל דראשי חדשים וימים טובים מי תיקנו: **על כל פרק ופרק.** ועל(ס) כל רגל ורגל. ועל כל צרה שלא תבא עליהן ליסגא מעליא נקט כלומר שאס ח"ו תהא צרה עליהן וישעו ממנה אומר אותה על גאולתה כגון חנוכה: **דוד אמין.** על המאורעות שאירעו: **כל אלו.** תפלות: **הלל זה.** בספר תהלים שאנו אומרים על כל פרק ופרק: **משה וישראל אמרוהו.** דכתיב ציה (שם ק"ח) צלחת ישראל ממצרים היס ראה ויגוס ואח"כ קצעו דוד בספרו: **אפשר ישראל שוטיין את פסחיהן.** מיליתא מוצרים ועד דוד ולא אמרו עליו הלל: **ד"א פסלו של מיכה עומד בצני.** באותו מקום דצימי דוד היה דכתיב ציה עד גלות כל הארץ (שופטים י) וישראל אומרים הלל שכתבו בו (מהלים ק"ח) כמוהם יהיו עושיהם בתמייה אלא ודאי על היס נאמר תחלה ושוב לא פסק כך שמעתי. ול"ג צבכי כינוי הוא לגנאי כלומר עומד בשמחה: **וישראל אמרו(ט) לפניו ל"ג.** ואי גרס ליה מפרשינן ליה כמו בפני הצית בעודו קיים: **כנגד יצונו.** כנסת ישראל שנתבצא על גלותה והתפלל עליהן: **ניצוה ויגונו לעמיד לצא.** כל מקום שנאמר ניצוה למנצח בנגינות לעמיד לצא הוא מדבר. ולא ידענא הכי משמע אלא הכי הוה קיס להו: **ע"י סורגמן.** הוא אומר ואחר משמע לרבים והיינו משכיל לוחש לתורגמן: **לדוד**

א [ב] רשב"ם ד"ה הללויה וכו' מחיים וכו' י"ג צ"ג תחתיה הוא ציחוקאל כ"ד ה' וה"ל לכתוב תחת כפרש"י סס והגזרה והצניה הוא ציחוקאל מ"א י"ג והמ"ל הגיור והצנין לפרש"י וד"ק סס אלא שד"ק הכתוב לסיים התיבה באותיות ה' ו' וכה"ג הללויה דהכא:

הגהות הב"ח

א [ב] תו"כ ד"ה ה"ג ונא לפניו שירה חדשה ובסוף גרסינן ומהה לן:

גליון הש"ס

גמ' קסברי רבנן מצה ביה"ד דרבנן. ע"י מגילה ע"י ע"צ מוס' ד"ה ור"י:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א [ב] רשב"ם ד"ה הללויה וכו' מחיים וכו' י"ג צ"ג תחתיה הוא ציחוקאל כ"ד ה' וה"ל לכתוב תחת כפרש"י סס והגזרה והצניה הוא ציחוקאל מ"א י"ג והמ"ל הגיור והצנין לפרש"י וד"ק סס אלא שד"ק הכתוב לסיים התיבה באותיות ה' ו' וכה"ג הללויה דהכא:

מוסף תוספות

א. דהכא מיירי בגאולה דלעותר. מוס' ר"פ.